نقش والدین در تأمین سالم نیاز جنسی جوانان

محمدناصر رضایی[1]

چکیده

پژوهش حاضر با هدف پاسخ به این سؤال که «چه کسانی بیش از همه و پس از خود نوجوانان و جوانان، وظیفه دارند نسبت به تأمین نیازجنسی جوانان اقدامات لازم را انجام دهند؟» انجام شده و با استفاده از روش تحلیل محتوی و مطالعه کتابخانه‌ای و جستجو در منابع اسلامی، به نتایجی دست یافته است. از آنجا که تأمین صحیح و مشروع نیاز جنسی، همانند نیازهای دیگر بلکه بیش از سایر نیازها مستلزم پذیرش بزرگ‌ترین مسئولیت زندگی است؛ طبعاً هزینه‌های روحی و روانی سنگینی را برای فرد به دنبال دارد. این مسئله از دوره نوجوانی و جوانی فکر و ذهن نوجوان و جوان را به خود مشغول می‌کند و چنین فردی دچار اضطراب و نگرانی شدیدی می‌شود که نتیجه آن، ضعف و ناتوانی در تصمیم‌گیری نسبت به راه درست تأمین این نیاز است. برای جلوگیری از چنین اضطراب‌ها و نگرانی‌های نوجوان و جوان و نیز جلوگیری از تصمیمات اشتباه آنها، والدین جزء اولین کسانی هستند که وظیفه دارند در درجه اول اصل این میل جنسی به جنس مخالف را در فرزندان نوجوان و جوان‌شان بپذیرند تا آنها بتواند بدون شرمزدگی و طبیعی دانستن این میل، با والدین در مورد این نیاز خود گفتگو کنند. سپس در زمان مناسب و پس از اصل پذیرش این میل، والدین وظیفه دارند فرزند جوان خویش را در جهت تأمین صحیح این نیاز راهنمایی نموده و به سمت ازدواج هدایت کنند. همچنین آنها حداقل در حد استحباب شرعی، موظفند نسبت به ازدواج فرزند جوان آماده ازدواج خود، اقدامات اولیه برای انتخاب بهترین منبع تأمین این نیاز و فعالیت‌های مقدماتی دیگر را انجام دهند.

واژگان کلیدی: والدین، جوانان، نیاز جنسی، تأمین سالم نیاز جنسی.

---

۱. دانشجوی دکتری فقه تربیتی جامعه المصطفی ﷺ العالمیه. Nasremo1355@gmail.com

مقدمه

نیاز جنسی، یکی از نیازهای فیزیکی و بدنی و جزء نیازهای اولیه انسان‌ها به شمار می‌آید. بر اساس سلسله مراتب نیازهای مزلو، این نیاز همانند نیاز به خوردن و نوشیدن در رتبه اول قرار دارد. غریزه جنسی دوران بلوغ که یکی از حساس‌ترین مقطع زندگی نوجوان و جوان است، از شدت بیشتری برخوردار است؛ از این‌رو اگر در حد لازم تأمین نشود یا راهکاری برای کنترل مناسب آن در نظر گرفته نشود، می‌تواند زمینه‌ساز انواع انحرافات جنسی در نوجوانان و جوانان شود که امروزه می‌توان نمود عینی آن را در بیرون از خانه به صورت مبدل‌پوشی و همانندی پسران و دختران به یکدیگر مشاهده کرد. در چنین شرایطی که عموماً نوجوان و جوان به دلیل سلطه این غریزه نسبت به کنترل مناسب و یا تأمین سالم آن غافلند، بیش از هر زمان دیگری به کمک نیاز دارند تا در دام انحراف‌های جنسی نیفتند.

مطالعات انجام گرفته درباره مسائل جنسی و این نیاز نوجوانان و جوانان، گویای آن است که در بسیاری از کشورهای جهان همچون انگلستان، آلمان، ایتالیا، ایالت متحده آمریکا، نیجریه، کنیا، آفریقای جنوبی، ترکیه، چین و ژاپن به تربیت جنسی افراد توجه زیادی شده و تحقیقات متعددی در این رابطه صورت گرفته است که نوعی تنوع در شیوه برخورد با این غریزه طبیعی را نشان می‌دهد. (مزیدی و خدمتیان، ۱۳۹۶، ص ۱۶۲) مسیحیت به عنوان دین و مکاتبی مانند بودیسم و و مائوئیسم در برابر نیاز جنسی، موضع کنترلی و سرکوب‌گرانه از خود نشان داده‌اند، اما در دین یهود و اسلام ارضای صحیح میل جنسی از طریق ازدواج، از وظایف فرد شمرده شده است. (منسکی و دیگران، ۱۳۷۸، ص ۲۸۰ - ۲۷۶ و ۴۱۶) صاحب‌نظرانی همچون زیگموند فروید (۱۳۴۲، ص ۲۱۱ ـ ۲۰۶) و میشل فوکو (۱۳۸۳، ص ۱۸۳ ـ ۱۷۲) بر آزادی جنسی از ساختار قید و بند اجتماعی تأکید دارند.

در ایران اسلامی نیز پژوهش‌هایی در حوزه مسائل جنسی نوجوانان و جوانان انجام شده است که اغلب ناظر بر تربیت جنسی آنهاست. زنداونیان و شمشادی (۱۳۸۹) اهمیت

تربیت جنسی زنان را به عنوان قشر تأثیرگذار در جامعه و زینی ملک‌آباد و نقی‌پور (۱۳۹۲) اهتمام قرآن و روایات به تربیتی جنسی را مورد بحث قرار داده‌اند. بازیار و دهقانی (۱۳۹۵) ویژگی‌های عصر کنونی هدایت جنسی کودکان و نوجوانان را که در واقع همان راهنمایی و تربیت جنسی است، مورد توجه قرار داده‌اند. محمدجانی و همکاران (۱۳۹۵) کوشیده‌اند با ارائه الگوی برنامه درسی تربیت جنسی خاص بر اساس مبانی قرآن و روایات معصومین علیهم‌السلام، برنامه درسی تربیت جنسی تدوین کنند. قبادیان و همکاران (۱۳۹۶) نحوه تربیت جنسی کودکان و نوجوانان را با رویکرد اسلامی و به منظور پیشگیری از وقوع جرائم و انحرافات مطالعه نموده و شیوه‌هایی را برای تربیت جنسی از منظر اسلامی معرفی کرده‌اند. مزیدی و خدمتیان (۱۳۹۶) نیز دیدگاه چند تن از اندیشمندان مسلمان در مورد تربیت جنسی را بررسی کرده و الگویی را بر مبنای دیدگاه‌های آنان ارائه نموده‌اند. علی‌رغم پژوهش‌های انجام شده، این سؤال باقی مانده است که والدین افزون بر تربیت، آموزش دادن و راهنمایی کردن، چه اقدامات عملی و مفیدی را می‌توانند برای کمک به تأمین سالم این نیاز جوانان به انجام برسانند؟ پژوهش حاضر در صدد پاسخ شایسته و مناسب به ین سؤال است. آنچه که به عنوان فرضیه در پاسخ به این سؤال مطرح می‌شود، این است که پس از نوجوانان و جوانان، والدین بیشترین مسئولیت نسبت به کنترل مناسب این نیاز یا تأمین سالم آن را به عهده دارند. برای بررسی این فرضیه و با توجه به موضوع مقاله، مستندات اسلامی مسئولیت والدین مورد بحث قرار می‌گیرد.

اقدامات عملی والدین در برابر نیازهای جنسی نوجوانان و جوانان

نیاز جنسی در نوجوانی و جوانی، اغلب فکر نوجوانان و جوانان را به خود مشغول می‌کند؛ زیرا آنها ضمن احساس توانایی برای عمل جنسی، نسبت به آن نیز احساس نیاز می‌کنند و تحریکات فراوانی، انگیزه و خواسته‌های جنسی را در آنان تشدید می‌کند. گاه ممکن است این نیاز بحرانی را نیز برای آنان پدید آورد که زمینه مهم‌ترین نگرانی‌های

والدیـن را فراهـم می‌سازد. از این‌رو باید برخـورد صحیحـی با آن صورت گیـرد. ایـن مواجهـه بـا شـیوه‌های زیـر تحقـق می‌یابـد.

۱. پذیرش میل جنسی نوجوانان از سوی والدین

اولیـن قـدم والدیـن در ایـن راه، پذیـرش ظهـور ایـن میـل در فرزنـدان و گفتگـو بـا آنـان بـدون شـرمزدگی و بـا تلقـی طبیعـی بـودن ایـن میـل اسـت. آنهـا می‌تواننـد بـه فرزنـدان خـود تفهیـم کننـد که متوجه نیازشـان هسـتند و اگر توجه پسـر نوجـوان یا دختـر نوجـوان به جنس مخالف جلب شـود یا در دلـش به فـرد خاصـی علاقمنـد شـود، امری طبیعـی اسـت. نوجـوان بایـد ایـن را بدانـد که هیـچ چیـز پسـت و رذیلانـه‌ای در ایـن میـل نیسـت؛ بلکـه تمایلـی طبیعـی و خدادادی بـرای ادامـه بقـای نسـل بشـر اسـت. (فقیهی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۱) ایـن در حالـی اسـت کـه عمومـاً والدیـن در برخـورد بـا اطلاعـات جنسـی و آمـوزش مسـائل جنسـی بـه کـودکان، نوجوانـان و جوانـان بـه سـه دسـته تقسـیم می‌شـوند و فقـط والدینـی کـه در دسـته سـوم قـرار دارنـد، مسـیر درسـتی را در تعامـل بـا مسـائل جنسـی نوجوانـان و جوانـان در پیـش می‌گیرنـد.

۱.۱. منع مطلق

گاه والدیـن افتخـار می‌کننـد کـه فرزنـدان خـود را به‌گونـه‌ای تربیـت کرده‌انـد کـه هیـچ کنجـکاوی یـا اشـاره‌ای نسـبت بـه مسـائل جنسـی نشـان نمی‌دهنـد و در اصطـلاح چشـم و گـوش بسـته هسـتند. چنیـن خانواده‌هایـی نسـبت بـه صحبـت دربـاره مسـائل جنسـی بـا کـودکان تعصـب دارنـد و معتقدنـد صحبـت بـا کـودک در ایـن رابطـه، موجـب از بیـن رفتـن حرمت‌هـا در خانـواده و بیـداری جنسـی کـودک می‌شـود. صحبـت نکـردن والدیـن موجـب می‌شـود کودکان از افراد دیگری اطلاعات کسب کنند و ممکن است این اطلاعات نادرست و گمـراه کننـده باشـد.

۱.۲. بی‌تفاوتی و گریز

این والدین با بیان جملاتی همچون «از پدرت بپرس»، «تو هنوز خیلی کوچکی و اینها را نمی‌فهمی» یا با جواب‌های نادرست و بی‌ربط، از کنجکاوی‌های فرزندان خود می‌گریزند و تمایل دارند به مرور زمان و از طریق مدرسه، به این‌گونه پرسش‌های کودکان پاسخ داده شود.

۱.۳. تعادل و آموزش صحیح

عده کمی از والدین با توجه به سطح شناختی کودکان و نوجوانان، می‌کوشند اطلاعات جنسی را با احترام و عفت کلام به آنها ارائه دهند. (باقری و همکاران، ۱۳۹۹، ص ۳۱، به نقل از سلحشور، ۱۳۸۷) تنها این دسته از والدین هستند که روش مناسبی را نسبت به مسائل جنسی کودکان، نوجوانان و جوانان خود اتخاذ می‌کنند.

۲. آماده‌سازی نوجوان برای ازدواج

پس از پذیرفتن وجود این غریزه توسط والدین در فرزندان و بیان طبیعی بودن آن، مهم‌ترین نقش والدین آماده کردن فرزندان برای زندگی مشترک در آینده است. (فرشی و همکاران، ۱۳۹۹، ص۴۳) والدین می‌توانند از طریق سوق دادن فواید میل جنسی به سوی فواید ازدواج، نوجوانان را برای این مسئله مهم آماده کنند و این میل مهارگسیخته را در قالبی مطلوب محدود نمایند. والدین می‌توانند به نوجوانان بیاموزند که خداوند، این میل را در زن و مرد قرار داده است تا به یکدیگر متمایل شوند، ازدواج کنند، در کنار یکدیگر به آرامش برسند، در رسیدن به کمال بشری و قرب الی الله همیار هم باشند و در دانشگاه ازدواج، بهترین خصلت‌های اخلاقی همچون از خودگذشتگی، ایثار، عفو، عشق‌ورزی، سخاوتمندی و ... را بیاموزند. به این ترتیب نوجوانان در می‌یابند که این میل، «میل مقدس» است که مراقبت خوب از آن و ارضای آن بر اساس ضوابط شرعی و اجتماعی، ضامن سعادت آنهاست؛ در حالی که اگر برعکس آن رخ دهد، موجب هلاکت آنها می‌شود. (فقیهی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۲)

۳. اقدام برای ازدواج جوانان

پس از پذیرش میل جنسی نوجوانان و آماده‌سازی آنها برای ازدواج توسط والدین، مهم‌ترین وظیفه والدین که به نوعی تمام خطابات متون دینی درباره وظایف والدین، ناظر به همین مرحله است؛ اقدام برای ازدواج جوانان است. در واقع با ورود نوجوانان به مرحله جوانی، به همان میزان که ازدواج اهمیت خاص و ویژه خودش را پیدا می‌کند، وظیفه والدین نیز نسبت به ازدواج جوانان وارد مرحله جدیدتری می‌شود، اهمیت خاصی پیدا می‌کند و در میان کارکردها یا آثار ازدواج، کارکردی که بیش از بقیه به ازدواج ضرورت می‌بخشد، پاسخ به نیاز جنسی جوانان است. آنچه که جوانان را بیش از هر چیزی دیگری در معرض افتادن در حرام (تأمین نامشروع نیاز به جنس مخالف) قرار می‌دهد که به موجب آن طبق فتاوای مراجع تقلید ازدواج حکم وجوب را به خود می‌گیرد، نیاز جنسی است. مستندات قرآنی و روایی بسیاری مسئولیت والدین نسبت به ازدواج فرزندان جوان به طور عام و کمک برای تأمین نیاز جنسی آنها را به طور خاص مورد توجه و تأکید قرار داده است که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

قرآن درباره تشویق و ترغیب دیگران به ازدواج فرموده است: ﴿وَ أَنْكِحُوا الْأَيامى مِنْكُمْ وَ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبادِكُمْ وَ إِمائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَراءَ يُغْنِهِمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ اللهُ واسِعٌ عَلِيمٌ﴾. (نور: ۳۲) با توجه به اینکه مخاطب این آیه تمام مسلمان‌ها (مغنیه، ۱۴۲۴، ج ۵، ص ۴۲۰) یا والدین (کاظمی، بی‌تا، ج ۳، ص ۱۷۱) هستند و منظور از «الایامی» مردان و زنان بدون همسر اعم از باکره یا بیوه (مجردها) است و به زنان اختصاص ندارد، (حسینی جرجانی، ۱۴۰۴، ص ۵۹۳؛ طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۷، ص ۲۱۹؛ مغنیه، ۱۴۲۴، ج ۵، ص ۴۲۰) معنای آیه می‌تواند چنین باشد که بر تمام مسلمانان و به‌ویژه والدین مستحب است که مردان و زنان مجرد و بدون همسر را به زوجیت درآورند. بنابراین قدر مسلم و متیقن از مخاطب این آیه، والدین است که وظیفه دارند پسران و دختران جوان‌شان را به عقد ازدواج درآورند.

پیامبر اکرم ﷺ درباره حقوق فرزند بر پدر فرموده است: «از جمله حقوق فرزند بر پدرش سه چیز است: برایش نام خوب انتخاب کند، علم و دانش به او بیاموزد و هر گاه به

سن بلوغ رسید، او را همسر دهد».[1] (فتال نیشابوری، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۳۶۹) بر اساس این روایت رسیدن به بلوغ، زمان مناسب ازدواج و مقتضی اقدام به موقع والدین برای ازدواج فرزند بالغ خود است. در روایت دیگری از آن حضرت آمده است: «کسی که فرزندش به حد رشد رسد و امکانات ازدواج او را داشته باشد و اقدام نکند و در نتیجه فرزند مرتکب گناهی شود، این گناه بر هر دو نوشته می‌شود».[2] (طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۷، ص ۲۲۰). در این روایت به امکانات لازم برای ازدواج اشاره و تأکید شده است که اگر اقدام نکردن والدین با وجود داشتن امکانات، موجب بروز گناهی از سوی فرزند شود؛ والدین نیز در این گناه شریک هستند.

امام صادق علیه‌السلام نیز در روایتی یکی از دلایل سعادتمندی مرد را تزویج دخترش قبل از بلوغ دانسته است.[3] (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۵، ص ۳۳۷) بنا بر این روایت، شتاب در ازدواج دختر امری نیکو و شایسته است تا آنجا که ازدواج دختر پیش از رسیدن به بلوغ جنسی، بیانگر سعادتمندی پدر است. بنابراین پدر باید تلاش کند دخترش را پیش از رسیدن این زمان به عقد ازدواج کسی در بیاورد. این روایت از نظر فقهی نیز بر استحباب تعجیل تزویج دختر دلالت دارد؛ زیرا ادبیات متن تشویقی است، نه الزامی. امام صادق علیه‌السلام در روایت دیگری از آموزش تمام نیازمندی‌های بشر از سوی خدا به پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله خبر داده و فرموده است: «از چیزهایی که آن بزرگوار آموخته، این است که ... دوشیزگان همانند میوه بر درخت هستند که اگر میوه‌اش رسید و چیده نشد، خورشید آن را خراب می‌کند و باد آن را بر زمین می‌افکند؛ دوشیزگان نیز همین‌گونه هستند. هنگامی که از مسائل زنان آگاه شدند، درمانی جز شوهر کردن ندارند، وگرنه از فساد و تباه در امان نیستند؛ چرا که اینان بشر هستند».[4]

---

۱. «مِنْ حَقِّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ ثَلاثَةٌ يُحَسِّنُ اسْمَهُ وَ يُعَلِّمُهُ الْكِتَابَةَ وَ يُزَوِّجُهُ إِذَا بَلَغ».

۲. «مَن أدركَ لَه وَلَدٌ و عندهُ ما يُزَوِّجُهُ فَلم يُزَوِّجْهُ فَأحْدَثَ فَالاثمُ بينهما».

۳. «مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ أَنْ لا تَطْمَثَ ابْنَتُهُ فِي بَيْتِهِ».

۴. «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَتْرُكْ شَيْئاً مِمَّا يُحْتَاجُ إِلَيْهِ إِلاّ عَلَّمَهُ نَبِيَّهُ صلی‌الله‌علیه‌وآله فَكَانَ مِنْ تَعْلِيمِهِ إِيَّاه‌ إِنَّ الأَبْكَارَ بِمَنْزِلَةِ الثَّمَرِ عَلَى الشَّجَرِ إِذَا أَدْرَكَ ثَمَرُهُ فَلَمْ يُجْتَنَى أَفْسَدَتْهُ الشَّمْسُ وَ نَثَرَتْهُ الرِّيَاحُ وَ كَذَلِكَ الأَبْكَارُ إِذَا أَدْرَكْنَ مَا يُدْرِكُ النِّسَاءُ فَلَيْسَ لَهُنَّ دَوَاءٌ إِلاّ الْبُعُولَةُ وَ إِلاّ لَمْ يُؤْمَنْ عَلَيْهِنَّ الْفَسَادُ لأَنَّهُنَّ بَشَر».

(کلینی، ۱۴۰۷، ج ۵، ص ۳۳۷) این روایت نیز بر رسیدن به بلوغ جنسی که مقتضی تعجیل تزویج دختر است، دلالت دارد و بیانگر آن است که هرگاه دختر به بلوغ جنسی برسد، باید زمینه ازدواج او را به سرعت فراهم کرد. عبارت «تطمث» و «مایدرک النساء» در این روایت و روایت پیشین که به شروع عادت ماهیانه دختران اشاره دارد، به عنوان علامت هشداردهنده نیاز جنسی دختران تلقی شده است. این هشدار در روایت پیشین به پدر داده شده است و شاید آن روایت را بتوان قرینه‌ای بر هشدار روایت دوم دانست؛ زیرا این روایت نیز متوجه پدر است و در نتیجه پدر وظیفه دارد که زمینه تأمین به موقع این نیاز دخترش یعنی ازدواج او را فراهم کند.

از عبارات محدثین و فقها که به استحباب اقدام به تزویج دختران در زمان یاد شده اشاره دارند، می‌توان ضرورت آن را دریافت. مرحوم کلینی، شیخ حر عاملی و مرحوم بروجردی ﷺ، دو روایت فوق را ذیل عناوین «بَابُ مَا يُسْتَحَبُّ مِنْ تَزْوِيجِ النِّسَاءِ عِنْدَ بُلُوغِهِنَّ وَ تَحْصِينِهِنَّ بِالْأَزْوَاجِ»، (کلینی، ۱۴۰۷، ج۵، ص ۳۳۶) «بَابُ اسْتِحْبَابِ تَعْجِيلِ تَزْوِيجِ الْبِنْتِ عِنْدَ بُلُوغِهَا وَ تَحْصِينِهَا بِالزَّوْجِ» (حرعاملی، ۱۴۰۹، ج ۲۰، ص ۶۱) و «باب تأکّد استحباب تزویج البنت عند بلوغها و تحصینها بالزوج حتّی لا تفسد» (بروجردی طباطبایی، ۱۳۸۶، ج ۲۰، ص ۲۳) آورده‌اند که بیانگر استحباب تزویج دختران در هنگام بلوغ جنسی است. از دیگر فقهایی که عبارات‌شان بیانگر استفاده استحباب اقدام به ازدواج دختران در زمان یاد شده است، می‌توان به صاحب عروه[1] (طباطبایی یزدی، ۱۴۰۹، ج ۲، ص ۸۰۱) و برخی از محشین آن،[2] (طباطبایی یزدی، ۱۴۱۹، ج ۵، ص ۴۹۰) آقای خویی ﷺ،[3] (موسوی خویی، ۱۴۱۸، ج ۲۳، ص ۱۰) سید صادق شیرازی[4]

۱. مسئلة یستحب تعجیل تزویج البنت و تحصینها بالزوج عند بلوغها.

۲. یستحبّ تعجیل تزویج البنت و تحصینها بالزوج عند بلوغها، فعن أبی عبدالله ﷺ: «من سعادة المرء أن لا تطمث ابنته فی بیته».

۳. یستحب تعجیل تزویج البنت و تحصینها بالزوج عند بلوغها، فعن أبی عبدالله ﷺ: «من سعادة المرء أن لا تطمث ابنته فی بیته».

۴. کما أنّ من حقوق الوالد علی ولده أن یحسن إلی أبیه و یحترمه، کذلك من حقوق الولد علی والده أن یحسن تربیته و أن یزوّجه إذا بلغ، و علیه: فعذر الدراسة لیس بمقبول شرعا، و یستحبّ تزویج الولد و البنت بمجرّد بلوغهما، و قد وردت الترغیبات من النبی ﷺ و أئمة أهل البیت ﷺ بذلك.

(حسینی شیرازی، ۱۴۲۸، ص ۲۲۴) و امام خمینی ﷺ[1] (اصفهانی، ۱۴۲۲، ص۶۹۵) اشاره کرد. آیت‌الله مکارم شیرازی ذیل مسئله ۱۴ عروة الوثقی، تعلیقه‌ای زده و مواردی را ذکر کرده است که بر طبق آن برای رعایت پاره‌ای مصالح، عدم تعجیل در ازدواج دختر را برتر از عجله برای ازدواج دانسته است.[2] (طباطبایی یزدی، ۱۴۲۸، ج ۲، ص ۷۵۵) اگر چه در ابتدا به نظر می‌رسد فتوای آیت‌الله مکارم شیرازی بیانگر نفی استحباب تعجیل ازدواج دختر در موارد خاص است، اما با اندک تأملی مشخص می‌شود که نظر ایشان نفی استحباب تعجیل نیست؛ بلکه فتوای ایشان در موارد تعارض دو یا چند امر معجل مستحب، رجوع به مرجحات است.

مصادیق اقدام برای ازدواج جوانان

با استفاده از مفهوم ازدواج، حداقل تحقق آن بهره‌مندی زن و شوهر از یکدیگر در ابعاد مختلف و بدون منع شرعی است. والدین موظفند برای تحقق این امر رساندن به این حد کارهای عملی زیر را از سوی والدین میطلبد:

۱. کمک در انتخاب همسر

تکیه به رأی خود و مشورت نکردن، برای نوجوانان و جوانان خطرناک است؛ به‌ویژه در مسئله انتخاب همسر که ممکن است پیشیمانی‌های غیر قابل جبرانی را به بار آورد. خداوند مؤمنان را اهل مشورت معرفی کرده است[3] (شوری: ۳۸) و انتخاب همسر یکی از

---

۱. یستحبّ التعجیل فی تزویج البنت و تحصینها بالزوج عند بلوغها، فعن الصادق ﷺ: «من سعادة المرء أن لا تطمث ابنته فی بیته»، و فی الخبر: «إنّ الأبکار بمنزلة الثمر علی الشجر؛ إذا أدرك ثمارها فلم تجتن أفسدته الشمس و نثرته الریاح، و کذلك الأبکار إذا أدرکن ما تدرك النساء فلیس لهنّ دواء إلاّ البعولة» و أن لا یردّ الخاطب إذا کان من یرضی خلقه و دینه و أمانته و کان عفیفاً صاحب یسار، و لا ینظر إلی شرافة الحسب و علوّ النسب، فعن علیّ ﷺ عن النبیّ ﷺ: «إذا جاءکم من ترضون خلقه و دینه فزوّجوه» قلت: یا رسول‌الله و إن کان دنیّاً فی نسبه؟ قال: «إذا جاءکم من ترضون خلقه و دینه فزوّجوه، إلاّ تَفْعَلُوهُ تَکُنْ فِتْنَةٌ فِی الأَرْضِ وَ فَسادٌ کَبِیرٌ».

۲. ولکن قد یکون هناك جهات مرجّحة لعدم التعجیل فی بعض السنین، کما هو المشاهد فی عصرنا، فیؤخذ عند التعارض بالأرجح ملاکاً.

۳. ﴿وَ أَمْرُهُمْ شُورى بَیْنَهُمْ وَ مِمَّا رَزَقْناهُمْ یُنْفِقُون﴾.

مهم‌ترین مسائلی است که باید درباره آن مشورت شود. (مظاهری، ۱۳۷۴، ص۱۸۰) مشاور در همه امور و به‌ویژه ازدواج باید دارای ویژگی‌های مشاوره باشد تا موجب گمراهی آدمی نشود. این ویژگی‌ها عبارتند از:

- تدین: به انسان بی‌دین نمی‌توان اعتماد کرد. انسان متدین ضمن آنکه مورد اعتماد است، قضایا را از دیدگاه اسلام می‌نگرد و مطابق معیارهای اسلامی نظر می‌دهد؛
- عقل و فهم؛
- آگاهی کافی نسبت به مسائل انتخاب همسر و ازدواج؛
- حرّیت رأی: مشاور باید رأی و عقیده خود را آزادانه و بدون ترس و مصلحت‌اندیشی بیان کند. فردی که آزادی رأی نداشته باشد، ممکن است مصلحت‌هایی را در نظر بگیرد که به زیان مشورت‌کننده باشد؛
- دلسوز و خیرخواه باشد؛
- امین و رازدار باشد.

از آنجا که پدران و مادران سرد و گرم روزگار را چشیده‌اند و تجربه‌های بیشتری در این زمینه دارند، (امینی، ۱۳۸۶، ص ۱۶۲) می‌توانند ضمن ایفای نقش مهمی در این مسئله، مشاوران دلسوز و خیرخواهی برای جوانان باشند و نظرات و تجربیات خود را در اختیار فرزندان‌شان قرار دهند، اما چیزی را به آنها تحمیل نکنند. (مظاهری، ۱۳۷۴، ص۱۸۰ و ۱۸۱)

۲. خواستگاری برای فرزندان

خواستگاری به دلیل داشتن آداب و رسوم خاص از یک‌سو و مورد امتحان و تحت‌نظر والدین و سایر خویشان نزدیک عروس یا داماد قرار گرفتن از سوی دیگر، برای جوانان آماده ازدواج اضطراب‌آور و استرس‌زاست و آنها را نیازمند کمک دوستان و خویشان و مخصوصاً والدین می‌کند. بنابراین اگر این مسئله توسط والدین و یا خویشان دیگر انجام بگیرد، بهتر

است؛ زیرا افزون بر کمک به کاهش اضطراب و استرس جوانان، احترام به آنها و موجب صفا و الفت میان دو خانواده می‌شود. (ابراهیمی، ۱۳۸۶، ص ۱۷۵)

۳. همراهی و همیاری والدین دوره نامزدی فرزندان

منظور از دوره نامزدی، فاصله میان عقد و عروسی است؛ حال عقد چه به صورت دائم یا با توافق یکدیگر به صورت موقت صورت گرفته باشد. (مظاهری، ۱۳۷۴، ص ۲۲۹) دوران نامزدی، دوران حساسی است که ممکن است در اثر بی‌توجهی طرفین کدورت حاصل و علاقه‌ها به دل سردی تبدیل شود. همچنین ممکن است در اثر حوادث کوچک، در معرض انحلال قرار گیرد. (امینی، ۱۳۸۶، ص ۱۷۶) عکس این قضیه هم ممکن است اتفاق بیفتد؛ یعنی دختر و پسر نامزد شده در بهره‌های عاطفی و جنسی از یکدیگر غرق و دچار غفلت از کاستی‌ها و نارسایی‌های ویرانگر زندگی مشترک شوند؛ کاستی‌ها و نارسایی‌هایی که هشیاری نسبت به آنها ضرورت جدایی در دوره نامزدی را نسبت به دوره تشکیل رسمی زندگی مشترک و مخصوصاً بارداری و فرزنددارشدن بیشتر می‌کنند. والدین می‌توانند هم در رفع کدورت‌های بی‌اساس، به پسر و دختر نامزد شده کمک کنند تا طرفین دوره نامزدی را به عنوان دوره استحکام رابطه زناشویی‌شان سپری کنند و هم در هشیار کردن آنها نسبت به خطرهایی که زندگی مشترک آینده آنها را تهدید می‌کنند و از موجبات ضرورت جدایی در دوره نامزدی شمرده می‌شوند، دختر و پسر نامزد شده را یاری نمایند تا دوره نامزدی را به عنوان دوره شناخت یکدیگر و مناسب نبودن برای هم بگذرانند.[۱]

۴. والدین و برگزاری جشن عروسی فرزندان

عروسی همچون خواستگاری و شاید بیشتر از آن، آداب و رسوم و تشریفات خاص

۱. البته یادآوری این نکته لازم است که باید قبل از عقد، تلاش و کوشش لازم و کافی برای شناخت یکدیگر صورت بگیرد و آن‌گاه اقدام به عقد و ورود به دوره نامزدی به معنی ذکر شده، انجام گیرد تا دوره نامزدی به عنوان دوره استحکام‌بخش روابط زناشویی و آمادگی به‌جا و مناسب برای ورود به زندگی مشترک و رسمی دو نامزد واقع شود، نه به عنوان دوره شناخت یکدیگر.

خودش را دارد. رعایت مناسب این آداب و تشریفات، نیازمند کاردانی و تجربه است. برخی ازدواج‌ها به خاطر عدم رعایت این آداب و تشریفات به هم می‌خورند. گاه عدم رعایت آداب و تشریفات عروسی موجب بهم خوردن ازدواج نمی‌شود؛ بلکه موجب بروز مشکلاتی بعد از مراسم عروسی در رابطه زوجین یا خانواده آنها می‌شود. بنابراین برای جلوگیری از چنین پیامدهای ناگواری، باید مدیریت برنامه‌های عروسی را به دست افرادی سپرد که هم دلسوز و هم دارای تجربه کافی باشند. عموماً والدین یا خود واجد چنین ویژگی‌هایی هستند یا افرادی را که دارای این ویژگی‌ها باشند، می‌شناسند و از آنها برای مدیریت برنامه‌های عروسی کمک می‌گیرند. بنابراین آنها مستقیماً یا با واسطه می‌توانند در برگزاری سالم و آبرومندانه مراسم عروسی فرزندان‌شان، بیش از خود جوانان و دیگران نقش داشته باشند. یاری‌رسانی در برگزاری مراسم عروسی برای دست‌یابی فرزندان به فواید ازدواج موفق و برخورداری از تمتعات جنسی سالم، بخشی از وظیفه والدین در قبال ازدواج فرزندان و در واقع به معنای کامل کردن آن وظیفه است.

نتیجه‌گیری

پژوهش‌های متعددی درباره تربیت جنسی فرزندان توسط والدین انجام گرفته و نتایجی مفیدی نیز به دست آمده است. این پژوهش‌ها اهمیت تربیت جنسی، روش‌های تربیت جنسی و توجه ویژه در برنامه‌های درسی به تربیت جنسی و ... را مورد توجه قرار داده‌اند که همگی به نحو ناظر به آموزش امور جنسی به فرزندان است، اما افزون بر آموزش نوجوانان و جوانان، به اقدامات عملی اولیا و مربیان، به‌ویژه والدین برای تأمین نیاز جنسی جوان نیز نیاز است. به عبارتی والدین باید دست به کار شوند و کارهایی را با هدف دست‌یابی فرزندشان به تأمین هر چه بهتر و سالم‌تر نیاز جنسی خود انجام دهند. بر اساس این پژوهش، اقدامات یاد شده از دوره کودکی و حداقل از دوره نوجوانی شروع شده و تا رساندن جوان به حجله عروسی را در بر می‌گیرد. پذیرش میل جنسی و طبیعی دانستن آن، اولین

اقدامی است که والدین بایست حداقل از آغاز نوجوانی انجام دهند؛ به‌گونه‌ای که نوجوان باور کند هیچ چیزی پست و رذیلانه در میل جنسی او به جنس مخالف نیست. پس از پذیرش اصل میل جنسی، نوبت به جهت‌دهی این میل است. در اینجا والدین باید از طریق سوق دادن فواید میل جنسی به سوی فواید ازدواج، فرزند جوان خود را آماده ازدواج و تأمین سالم نیاز جنسی کنند و از انحراف این میل به بیراهه جلوگیری نمایند. این دو اقدام عملی والدین موجب می‌شود جوان دغدغه ازدواج و تأمین سالم و امن نیاز جنسی را در خود احساس کند. والدین در اقوام بعدی باید برای تحقق ازدواج فرزند جوان خود، وارد میدان شوند و کمک‌های مشفقانه‌شان از انتخاب همسر تا حجله عروسی را بدرقه راه زندگی جوان خود کنند. چنین والدینی با فراهم کردن بستر امن و سالم برای تأمین نیاز جنسی فرزند جوان خود، به وظیفه دینی نسبت به فرزند جوان‌شان جامه عمل بپوشانند.

فهرست منابع

کتب

۱. اصفهانی، سید ابوالحسن، ۱۴۲۲ق، *وسیلة‌النجاة*، شرح سید روح‌الله موسوی خمینی، چاپ اول، قم: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه‌الله.

۲. بروجردی، آقا حسین، ۱۳۸۶ش، *جامع أحادیث الشیعة*، چاپ اول، تهران: انتشارات فرهنگ سبز.

۳. حر عاملی، محمد بن حسن، ۱۴۰۹ق، *وسایل الشیعه*، چاپ اول، قم: مؤسسه آل‌البیت علیهم‌السلام.

۴. حسینی جرجانی، سید امیر ابوالفتوح، ۱۴۰۴ق، *آیات الأحکام*، چاپ اول، تهران: انتشارات نوید.

۵. حسینی شیرازی، سید صادق، ۱۴۲۸ق، *ألف مسألة فی بلاد الغرب*، چاپ اول، بیروت: دار العلوم ـ مؤسسة الإمامة.

۶. طباطبایی یزدی، سید محمدکاظم، ۱۴۰۹ق، *العروة الوثقی فیما تعم به البلوی*، چاپ دوم، بیروت: مؤسسة الاعلمی للمطبوعات.

۷. ــــــــــــــــــــــ، ۱۴۱۹ق، *العروة الوثقی فیما تعم به البلوی*، تصحیح احمد محسنی سبزواری، چاپ اول، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

۸. ــــــــــــــــــــــ، ۱۴۲۸ق، *العروة الوثقی فیما تعم به البلوی*، شرح سید روح‌الله موسوی خمینی، سید ابوالقاسم خویی، سید محمدرضا گلپایگانی و ناصر مکارم شیرازی، چاپ اول، قم: انتشارات مدرسه امام علی بن ابیطالب علیه‌السلام.

۹. طبرسی، فضل بن حسن، ۱۳۷۲ش، *مجمع البیان فی تفسیر القرآن*، چاپ سوم، تهران: انتشارات ناصر خسرو.

۱۰. فتال نیشابوری، محمد بن احمد، ۱۳۷۵ش، *روضة الواعظین و بصیرة المتعظین*، چاپ اول، قم: انتشارات رضی.

۱۱. فروید، زیکموند، ۱۳۴۲ش، *پیدایش روانکاوی*، ترجمه هاشم رضی، چاپ اول، [بی‌نا]: انتشارات آسیا.

۱۲. فقیهی، علی‌نقی، ۱۳۸۷ش)، *تربیت جنسی: مبانی، اصول و روش‌ها از منظر قرآن و حدیث*، چاپ اول، قم: دار الحدیث.

۱۳. فوکو، میشل، ۱۳۸۳ش، *اراده به دانستن*، ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهاندیده، چاپ اول، تهران: نشر نی.

۱۴. کاظمی، فاضل جواد، [بی‌تا]، *مسالك الأفهام إلی آیات الأحکام*، [بی‌جا]: [بی‌نا].

۱۵. کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۴۰۷ق، *الکافی*، چاپ چهارم، تهران: دار الکتب الإسلامیة.

۱۶. مظاهری، علی‌اکبر، ۱۳۷۴ش، *جوانان و انتخاب همسر*، چاپ سوم، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.

۱۷. مغنیه محمدجواد، ۱۴۲۴ق، *تفسیر الکاشف*، چاپ اول، تهران: دار الکتب الإسلامیة.

۱۸. موسوی خویی، سید ابوالقاسم، ۱۴۱۸ق، *موسوعة الإمام الخوئی*، چاپ اول، قم: مؤسسة إحیاء آثار الإمام الخوئی رحمه‌الله.
۱۹. منسکی، ورنر و دیگران، ۱۳۸۹ش، *اخلاق در شش دین جهان*، ترجمه محمدحسین وقار، چاپ دوم، تهران: اطلاعات.

مقالات

۱. بازیار، بدرالسادات و دهقانی، علیرضا، ۱۳۹۵، «نقش خانواده و جامعه در تربیت جنسی کودکان و نوجوانان»، *نشریه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، دوره دوم، ش ۲، ص ۵۳ ـ ۴۶.
۲. باقری، ناصر و همکاران، ۱۳۹۹، «تربیت جنسی کودکان توسط والدین»، *نشریه دانش انتظامی چهارمحال و بختیاری*، ش ۳۱ و ۳۲، ص ۴۲ ـ ۲۷.
۳. زینی ملک‌آباد، هادی و نقی‌پور، ولی‌الله، ۱۳۹۲، «تقریر دین از نقش خانواده در سلامت روانی جامعه با تأکید بر تربیت جنسی فرزندان»، *نشریه میراث طاها*، ش ۱، ص ۱۴۲ ـ ۱۱۷.
۴. زنداونیان، احمد و شمشادی، صادق، ۱۳۸۹، «ابعاد و مراحل تربیت جنسی دختران و زنان از نظر اسلام»، *نشریه بانوان شیعه*، ش ۲۵، ص ۹۸ ـ ۶۵.
۵. فرشی صبح‌خیز، فاطمه؛ نامور، هومن و زارع، زهرا، ۱۳۹۹، «تدوین مدل والدگری ازدواج»، *فصلنامه مددکاری اجتماعی*، دوره ۹، ش ۴، ص ۴۹ ـ ۴۱.
۶. قبادیان، مسلم؛ دهقان، سعید و شمخانی، اژدر، ۱۳۹۶، «تربیت جنسی کودکان و نوجوانان با رویکرد اسلامی بستری برای پیشگیری از جرائم و انحرافات»، *نشریه تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل*، ش ۳۸، ص ۲۱۰ ـ ۱۶۹.
۷. محمدجانی، صدیقه؛ یارمحمدیان، محمدحسین؛ کجباف، محمدباقر و قلتاش، عباس، ۱۳۹۵، «الگوی برنامه درسی تربیت جنسی برای دوره نوجوانی بر اساس مبانی قرآن و روایت‌های معصومین علیهم‌السلام»، *نشریه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ش ۲۷، ص ۴۳ ـ ۱۹.
۸. مزیدی، محمد و خدمتیان، محمد، ۱۳۹۶، «ارائه الگوی تربیت جنسی با تکیه بر دیدگاه‌های اندیشمندان مسلمان»، *نشریه تربیت اسلامی*، ش ۲۵، ص ۱۸۳ ـ ۱۶۱.